

Крах

— 1 —

Чацвёрты месяц сталуюся ў пана Метка. Прыходжу заўжды раней, пакуль рабочыя з нашай — гэта значыць — хімічнай фабрыкі, пачнуць улівацца менш ці больш шматлікімі групамі, прыносячы за нагамі добра мне знаёмы, хаця не вельмі прыемныя смурод спаленага вугалю, перамешаны са смольным араматам шкіпінару.

Я і раней бываў тут, аднак не дзеля спажывецкіх мэт, а як і ўсе мае тагачасныя калегі, я заходзіў выпіць піва, пасядзець у вясёлай кампаніі і пабалакаць пра Марыніны ягадзіцы. Калісьці сказаў бы звычайна: „дупа Марыні“, цяпер аднак я — сярэдняга калібру служачы, вораг піву і безразважнай балбатні — маю абавязак паводзіць сябе адпаведна да сваёй пасады. Мая лексіка сведчыць аба мяне і як лібералам агідная планавая гаспадарка, так мне агіднае слова „дупа“.

Прысаджаючы з левага боку ад увахода, далёка ад цэнтры, там, дзе ніхто мяне не чапае, ды і я нікому не стаю на дарозе. Я не люблю, так сказаць, выступаць у святле юпітэраў — гэта першае, а другое — не хачу, каб хтосьці падумаў, што я такі як і яны: рабочы хімічнай фабрыкі. Дзеля падкрэслення сваёй тут — звышпіннай — прысутнасці раскладаю на століку газеты „Палітыка“ або „Літаратура“, пераліставаю іх старонка за старонкай, стараюся вылавіць нейкі цікавы, або — што галоўнае — развіваючы індывідуальнасць тэкст. Палітыкай не займаюся. Слова „палітыка“ не менш мне агіднае за слова „дупа“.

Рабочыя, прысеўшы за столікамі, расшпільваюць „артальёны“ і джынсы, пералічваюць грошы, сцішанымі

* * *

забярэ за сабою
толькі сваё
дыходзячы
слёзы абсыхаюць
на паўдарозе
што
разваражыліся варажкі
ў маім свеце
ў паўголасе
іграе забытанае

калі загамяняць
бярозы
народжаныя
ў другім свеце
прачнуся ўсё ж такі
з чаканнем

Марыля БАЗЫЛЮК

галасамі вядуць кароткія нарады. А потым п'юць піва, кураць папяросты і струменяць дым між жоўтымі зубамі. Гамоняць. Галасней і галасней, найчасцей пра фабрыку, кіраўнікоў і зарплату. Не цяжка здагадацца, што ў расказах іхніх, кіраўнікі — ідыёты, а зарплату смешныя.

Мне непрыемна слухаць гэтыя гутаркі. У такіх выпадках заглябляюся ў газету або стараюся аналізаваць працытаную ў апошні вечар кніжку. Я і раней мала калі выходзіў адвечоркамі, а з гэтай пары як закончыў вечаровы тэхнікум, аддаю перавагу кніжкам. Іншая справа, што вуліцы ў нашым мястэчку таксама не зусім бяспечныя. Не далей як у кастрычніку, якраз каля малога базара наскочылі на мяне нейкія хуліганы. „Давай, — кажуць, — пулярэс,

бздэлю“. — „А я пулярэс не дам, калі б мяне нават і рэзалі“. Праўда, абышлося без нажоў і я, памяты крыху, затое з пулярэсам, павалокся ў паліцыйку. Высветліў справу, што было і як а паліцэйскі кажа: „Адбывацца трэба, хуліганне квітнее, а гэтак звае грамадства нат пальца за палец не зашмаргне“. А маё крэда такое: з ворагамі змагацца заўжды з дапамогай інтэлекту, а кулакамі хай вядуць свае войны адно прымітыўныя асобені.

Рабочыя пачалі якраз аплеўваць бюракратыю, якую — быццам бы — даводзіцца гадаваць ім на сваіх грудзях, а мне стала прыкра. Лёгка сказаць — бюракрат! А спытайце ў гэтых — як пагардліва кажаце — бюракратаў, хто такі Гётэ, хто Пікаса, а хто Дастаеўскі! Спытайце, бо самі пэўна не ведаеце. Не ведаеш Гётэ — значыць, твае кваліфікацыі якраз адпаведныя, каб белавежскую жывіцу ператвараць у шкіпінар. А я вось ужо чатыры месяцы працую ў бюро. Не скажу, пасада пакуль што не вельмі важная, аднак, і такія пасады не ляжаць на вуліцы, а ў школе. Хадзіў туды — значыць, ведаю. І дзякаваць, што нягледзячы на саракоўку, якая набліжаецца шпаркім крокам — я не ажаніўся. Жанатаму значна далей у шко-

тычнаму становішчу. З гэтай пары, як працую ў бюро, стараюся больш часу праводзіць з людзьмі свайго крою. За апошнія чатыры месяцы я надрэнна зблізіўся з інжынерамі Стручуком і Кашалюком, а таксама з паннай Рэняй, машыністкай. Спалучылі нас не толькі супольныя прафесійныя праблемы, але — так прынамсі мне здаецца — аднолькавы погляд на свет, жыццё, як і чалавечую ролю ў тым жа жыцці і свеце. А гэта небанальныя вузлы.

Недзе пад восень інжынер Стручук запрасіў мяне на імяніны. „Пара, пане Владку, — сказаў ён, — паказацца шырокай публіцы“. І я пайшоў. На пачатку я толькі сядзеў і слухаў як іншыя гавораць, глядзеў публіку дакладней, чым яна мяне, калі аднак гаворка сышла на Джэймса Джойса, надумаўся ўключыцца. Я сказаў, што, па-мойму, Джэймс Джойс — абсалютны графаман: у ягоным „Улісе“ няма ніякага сэнсу, а апроч таго — быкі не брыюцца! Добра ведаю, бо хаця ў нашай вёсцы не было быка, якога клікалі б Маліган, усё-такі былі быкі з іншымі, таксама ж замежнымі імёнамі. Быў, скажам, Лорд, быў Чэмпіён, аднак, ні брытвай, ні іншымі туалетным інструментамі ніколі яны не карысталіся. Увогуле — бык прымітыўнае

Літаратурная старонка

Месяц таму спыніла сваё існаванне Літаратурная старонка „Белавежа“, па волі самога Літаб'яднання. Але „Ніва“ не перастае цікавіцца беларускім літаратурным рухам у Польшчы. Нашы старонкі ў далейшым будуць даступны аўтарам, якія пішуць на беларускай мове — масцітым і пачаткоўцам, членам літаратурных аб'яднанняў і вольным птушкам. Запрашаем!

Рэдакцыя

лу. Па дарозе бывае ж яшчэ жонка, дзеці ды іншыя некарысныя для паглыблення ведаў перашкоды. Зрэшты — трэба вам ведаць — што ў справе жаніцьбы ёсць у мяне свой, дакладна абдуманы план: 1 — кватэра, 2 — адукацыя, 3 — пасада, 4 — машына, 5 — жонка, 6 — дзеці. Я прынцыпова трымаюся за тое, што сам сабе вызначыў і цяпер якраз выпаўняю пункт нумар чатыры.

Тым часам рабочыя, павесяліўшыся акуратна, пакінулі сумныя, прафесійныя праблемы ды ўчапіліся за дамскі-мужчынскія справы, жэстамі рук — вельмі зрэшты выразнымі — паказваючы тое, што адбываецца час ад часу паміж мужчынам і жанчынай. Не магу змаўчаць, што карыстаюцца прытым вельмі прымітыўнай лексікай, раз-пораз устаўляючы словы, якія пачынаюцца з літары *n* або *x*.

Мне сорамна за іхнія прымітыўныя паводзіны, тым болей, што і члены персаналу прымушаны выслухоўваць такія — чужыя літаратурнай, культурнай а нават цывілізаванай мове — дрындзкі. Пан Метэк, праўда, па прычыне свайго ўзросту — мужчына спрактыкаваны, аднак афіцыянткі Марыся і Аня — незамужнія дзяўчыны і нахабнае грубяства безумоўна пакіне след у іхняй, слаба яшчэ сфарміраванай псіхіцы.

Я толькі заціскаю зубы ад бяссілля, бо ведаю, што няма тут спосабу абараніць дзявочую нявіннасць. Раней, калі я прабаваў інтэрвеніраваць і сыскаць паводзіны бліжэйшыя еўрапейскай гуманістычнай традыцыі, пачуў адрасаваныя ў свой бок такія заўвагі: „казіны гарошак“, „авечы памёт“ і „псеўдаінтэлігенцік“. Смею сказаць, што ўспомнення эпітэты не маюць ніякага дачынення да маёй асобы, а ўжо апошняе — значыць — „псеўдаінтэлігенцік“, асабліва балючае і крайне далёкае фак-

стварэнне і ўся ягоная актыўнасць заключаецца ў імкненні прадоўжыць свой быдлачы род. Пасля такога выступлення вочы ўсіх прысутных засяродзіліся на маёй асобе, а нехта, на жаль я не прыкмеціў хто, сказаў такое:

— Вельмі арыгінальны погляд на Джойса. Вельмі арыгінальны.

Мне зусім неспадзявана прыйшлося выпаўняць функцыю цэнтральнай тут асобы. Бывае такое: жыве чалавек спакойна, ніхто яго не ведае, а раптам лінія лёсу паварочвае ў другі бок і апошні ўзначальвае калону. Вось падышла і мая чарга.

Трэба вам ведаць, што падчас так дыскусіі, як і яды, мы не сядзелі за сталом абы толькі сядзець і абцяжарваць сябе ўсякім пітвом і закуссю. Так паводзіць сябе

* * *

Следам ідзе, што ў прасторы
пракладзены і цёплы яшчэ ён; звінць
падкаваны бот, суха шэргае па пяску
даўно перасыпаным босы ступак,
слова і цень ягоны ў матэрыю
і з матэрыі перакінутае, з гуку і
з прыску ў зерне, з якога хлеб
кладзецца на язык лустай, прычасцем
і выбухам смаку, сямізвонам думкі —

Следам ідзе мой след
па намагнічанай лініі,
па струне святла і шчылінай мораку
перабгае тое што наперадзе.

Міра ЛУКША

можна адно ў пана Метка, а тут быў шведскі стол, няхай сабе і не зусім практычны ў трохпакаёвай кватэры, аднак свет ідзе ў цывілізаваным напрамку і нам таксама трэба накіроўвацца ў той жа бок, забываючы памаленьку нездаровыя славянскія схільнасці.

Мы ўвесь час шпацыравалі па пакоі, падымалі дрынкі або тое, што каму падабаецца, далікатна замочвалі губы і шпацыравалі далей.

Ноч над морам

Выплыў з вадзяной прасторы
Поўны месяц залацісты.
Выкупаўся ў цёплым моры,
Стаўся крышталічна-чыстым.

І павіснуў у паветры,
Быццам лямпа Алядына.
Заглядае ў мора нетры,
Як у лустра гладзь жанчына.

Заблішчэлі звезд каралі,
Астывае пляж да ранку.
І ціхутка мора хвалі
Зашумелі калыханку.

Засынае ўсё навокал
У падморскае старонцы.
Толькі мясячыка вока
Выглядае стрэчы з сонцам.

Віктар ШВЕД

Уцякаючы з цэнтры, я не прыкмеціў нават, калі апынуўся на кухні, не помню таксама — была там пані Ліза, ці прыйшла пазней за мяне.

Жанчыны, такія як пані Ліза, заўжды мяне бянтэжаць. Безгаанныя манеры, манікюр-педыкюр, салонная лексіка. На вуліцы мінаюць цябе абьякава, моднымі капелюшамі адасабляюцца ад шэра-звычайнага асяроддзя, здаецца, не ім свет, а яны свету робяць гонар сваёй тут прысутнасцю. Часам здаецца мне, што такія жанчыны ніколі не робяць тое агіднае, пра што раскажваюць рабочыя хімічнай фабрыкі, седзячы за півам.

Праціскаючыся між сталом і маёй асобай пані Ліза моцна прытулілася да пярэдніх раёнаў майго цела, уважліва прытым углядаючыся ў мой твар. Стаяла так, ягадзіцамі падпіраючы стол і голасам хрыплым, нізкім, дабытым недзе з-пад жывата, папрасіла:

— Пане Владку, раскажыце яшчэ пра сваіх быкоў.

Яе вусны, апухлыя і вільготныя, расхінуліся і я здзіўіўся: язык, які выслізнуўся з-за гэтых вуснаў быў зусім сухі, здаецца вось-вось здранцвее ён і пачне трэскацца, бы сухая кара нейкага чырвонага экзатычнага дрэва. Я сказаў некалькі слоў, вядома, многае забыў ужо раней, а многае і цяпер раптоўна ўцякло з маёй памяці. Аб'ект — здавалася, недаступны, амаль з чужога планеты — тут зусім адчувальна ўбіваецца ў маё цела! Мне стала гарача-горача і калі падняў руку, каб расшпіліць кашулю, натрапіў на напружаныя, ашчапераныя ў драпежнай гатоўнасці грудзі. А пані Ліза схпіла маю нязграбную руку ў свае далоні і працягваючы далікатным пальчыкам уздоўж лініі жыцця і лініі сэрца, гаварыла бы сама да сябе:

— Такія моцныя далоні, такія мужчынскія. Мне здаецца, — тут пані Ліза раптоўна падняла маю далонь і прытуліла яе да сваёй шчакі, — мне здаецца, вы маглі б гэтымі рукамі паваліць самага вялікага быка! А для жанчын — якія яны?

Я не паспеў праверыць спраўнасць сваіх рук у адносінах да жанчын: увайшоў якраз інжынер Стручук, а пані Ліза, спалоханая, кінулася ўбок, адкрыла халадзільнік і руплівым вокам гаспадыні пачала разглядаць яго змесціва.

— Ах, вы тут, пане Владку. Ліза, — звярнуўся да жонкі інжынер Стручук, — ты забрала нам самага вясёлага кампаньёна. Давай, пане Владку, пайшлі. Без вас нам зусім нецікава.

(працяг будзе)